

Stockholms
universitet

BESLUT
2023-04-27

Dnr SU FV-0740-23

Rektor

Rikard Skårfors
FD, Utbildningsledare
Rektors kansli, Ledningssekretariatet

Regeringskansliet (Klimat- och näringslivs-
departementet)

Yttrande över Omarbetat direktiv om luftkvalitet och renare luft i Europa – förslag från Europeiska kommissionen

Stockholms universitet har av Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) anmodats att inkomma med synpunkter på Europeiska kommissionens förslag till direktiv om luftkvalitet och renare luft i Europa (COM (2022) 542). Universitetet har följande att anföra.

Det är motiverat att sänka normerna, då befolkningens hälsa försämras av luftföroreningar även vid exponeringsnivåer långt under rådande luftkvalitetsnormer och då det i de flesta fall är samhällsekonomiskt lönsamt med åtgärder. Epidemiologiska studier i Sverige har visat att de lokala utsläppen i städer står för en stor del av de negativa hälsoeffekterna även om halterna också beror på intransport av luftföroreningar (speciellt fina partiklar, PM_{2.5}). Eftersom nuvarande luftföroreningshalter i Sverige till stor del underskider nuvarande normer finns det risk att luftvårdsarbetet nedprioriteras. Skärpta normer kan därför vara ett viktigt incitament för att ytterligare åtgärder ska vidtas.

Dessutom bidrar åtgärder som minskar de hälsopåverkande luftföroreningarna ofta till att utsläppen av klimatpåverkande luftföroreningar också minskar. Det är viktigt att ta hänsyn till samordningsvinster, vilket i sin tur innebär krav på att de lokala källornas utsläpp av klimatpåverkande ämnen kvantifieras. Detta är något som inte diskuteras i förslaget men som bör ingå vid analyser av olika åtgärders påverkan på utsläppen.

Den maximala höjden på 8 meter för att mäta urbana bakgrundshalter är inte motiverad. Detta krav har tidigare tagits bort, och att det föreslås återinföras beror eventuellt på ett misstag.

Ökade krav på modellering är en viktig del i förslaget. Med modellering följer krav på kvantifiering av utsläppen, vilket också är en förutsättning för att göra rätt prioriteringar av åtgärder. Med modellering erhålls också en betydligt bättre kunskap om befolkningens exponering jämfört med att enbart kontrollera luftföroreningshalterna på ett fåtal platser med mätningar. Att åtgärdsstrategier ska utformas och utvärderas regelbundet med hjälp av modellberäkningar innebär också en viktig skärpning av nuvarande direktiv. Samtidigt saknas oftast kompetensen för att genomföra modelleringar i kommunerna, vilket innebär att det kommer behövas betydande vägledning och stödfunktioner för att det ska bli effektivt.

Förslaget innehåller också krav på mätningar av ultrafina partiklar, vilket är väl motiverat då de kan utgöra en betydande del av de totala hälsoriskerna och då de främst kommer från lokala utsläpp och därmed utgör ett viktigt kvantitativt mått på lokala kontrollåtgärders effektivitet, exempelvis lokala miljözoner. Detta till skillnad mot de nu reglerade partikelmåtten, speciellt halterna av fina partiklar (PM_{2.5}), som till största delen beror på intransporten och därmed inte påverkas av lokala åtgärder. Vad gäller mätningar av partikelantal kommer det att krävas en tydlig definition av mätmetoden eftersom antalet partiklar kan vara kraftigt beroende av minsta storleken på partiklarna som ingår. Skillnaden mellan antal partiklar som är större än 4 nanometer och antalet större än 10 nanometer kan vara stor. Tydliga standarder för kalibrering och kvalitetssäkring ska gälla både antal partiklar och antal sotpartiklar.

Förslaget att s.k. ”supersites” ska upprättas är bra. Att inkludera mätningar av partikelstorleksfördelning i stadsmiljö är ett mycket effektivt sätt att särskilja betydelsen av lokala kontra regionala källor för partikelhalterna. Hittills har sådana mätningar endast genomförts inom ramen för forskningsprojekt. Bland svenska städer är det endast Stockholm som har några års tidsserier med partikelstorleksfördelning, och i dagsläget finns endast en mätstation (i Stockholm) inom ramen för ett EU-projekt (nPets). Att inkludera oxidativ potential är också ett bra förslag. Precis som för ultrafina partiklar behövs riktlinjer vad gäller mätmetoder och kvalitetssäkringsprogram för mätningarna vid ”supersites”. Det är en fördel om lokaliseringen av urbana ”supersites” sker till Stockholm där man har historiska tidsserier att jämföra med. Förutom NO₂ bör NO_x mätas. Det är dock oklart vad motivet är för att mäta halterna av NH₃.

Utökningen av kraven på exponeringsminskningsmålet till att innefatta NO₂ är också bra, men ännu bättre markör för utsläpp och hälsopåverkan än NO₂ är NO_x. Ett bättre mått på lokala åtgärders betydelse för exponeringsminskningen erhålls om man istället för att kräva mätning i urban bakgrund mäter nära de viktigaste källorna till exponeringen och effekterna, som till största delen är vägtrafiken. Avsikten med målet är ju att säkerställa att kontrollåtgärderna minskar befolkningens exponering – om detta kontrolleras i urban bakgrund reflekterar det inte de lokala åtgärdernas betydelse utan intransportens betydelse.

Detta beslut är fattat av rektor, professor Astrid Söderbergh Widding, i närvaro av prorektor, professor Clas Hättestrand, och universitetsdirektör Åsa Borin. Studeranderepresentanter har informerats och haft tillfälle att yttra sig. Övrig närvarande har varit Anna Riddarström, Ledningssekretariatet (protokollförare). Yttrandet har beretts inom Områdesnämnden för naturvetenskap. Föredragande i ärendet har varit utbildningsledare Rikard Skårfors.